

Символічний інтеракціонізм (Д. Мід, Д. Мак-Колл та ін.) висувають на перший план соціально-структурні (рольові) і культурно-символічні (значення) аспекти особистісних відносин у зв'язку з розвитком самосвідомості. Оскільки особистість формується та усвідомлює себе тільки у взаємодії з іншими людьми, прибічники цієї течії бачать мету дослідження дружби у пошуках психологічного змісту цього процесу – поясненні, чому дане «Я» прив'язується до даного «Іншого».

М. Аргайл відзначає, що дружба в ієрархії цінностей людини займає більш високе місце, ніж робота та відпочинок, але поступається шлюбу або сімейному життю, наголошуючи при цьому, що у різних вікових групах це співвідношення може змінюватись. Дружба, на його думку, найважливіша для молоді, з підліткового віку до шлюбу. Дружба знову стає високо значимою у похилому віці, коли люди виходять на пенсію та втрачають близьких людей. Існують три причини за М. Аргайлом завдяки яким встановлюються дружні відносини: а) потреба у матеріальній або інформаційній підтримці; б) потреба в соціальній підтримці, співчутті; в) спільні заняття, ігри, інтереси. Залишається незрозумілим чи є ці фактори взаємодоповнючими чи можуть існувати окремо, і як від цього залежить міцність та тривалість стосунків.

М. М. Обозов вважав, що дружні міжособистісні відносини виникають так само, як і товариські, але в подальшому їх розвиток характеризується переходом від міжособистісної привабливості (симпатії, потягу) до взаємної прив'язаності. Мотиваційна структура дружніх взаємин перетворюється у потребу «бути разом реально або в думках» [5].

І. С. Кон причинами дружби називав потреби суб'єкта, якості суб'єкта, особливості процесу взаємодії, що сприяють виникненню і розвитку парних відносин, а також об'єктивних умов такої взаємодії. Вчений вважав, що, перш ніж вирішувати це питання, потрібно уточнити ряд обставин: по-перше, про який клас подібностей йдеться (стать, вік, темперамент і т. д.). По-друге, ступінь передбачуваної подібності (повна або обмежена). По-третє, значення і сенс даної подібності для самої особистості. По-четверте, обсяг, широта діапазону подібностей [4].

Подібність друзів може обмежитися однією якою-небудь характеристикою, а може проявитися по багатьом характеристикам. Визначення подібностей або розбіжностей багато в чому залежить також від того, якою уявляє людина саму себе і друзів і людей, яких вважає своїми друзями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ильин Е. П. Эмоции и чувства /Ильин Е. П. – СПб.: Питер, 2001 – 752 с.
2. Клименко Є.О. «Дружба як різновид атракції» / Клименко Є.О. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету (Серія: Психологічні науки) – Чернігів: ЧДПУ, 2010. . – Т 1. – Вип. 82 – с 225-227
3. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов./Комлев Н.Г.. – Москва, ЭКСМО-Пресс, 2006 г. – 672 с.
4. Кон И. С. Дружба – 4-е издание, доп../Кон И. С. – СПб.: Питер, 2005. – 330 с.
5. Обозов Н.Н. Симпатии и притяжение /Н.Н. Обозов //Психология влияния : хрестоматия /Сост. А.В. Морозов. – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – с. 187-201
6. Хоруженко К. М. Культурология: энциклопедический словарь. [Электронный ресурс]/-Хоруженко К. М. – Ростов-на-Дону., 1997. – Режим доступу: <http://www.countries.ru/library/terms/interak.htm>

УДК 378.016: 78

Куненко Л.О.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕВНОЇ ОСВІТИ

В статье рассматривается инновационное направление информационно-технологической подготовки будущего учителя музыки в системе непрерывного образования.

Ключевые слова : учитель музыки, информационно-технологическая подготовка, система непрерывного образования.

Нова парадигма освіти зумовила розробку сучасної освітньої стратегії розвитку мистецької галузі освіти, що знайшло своє віддзеркалення в директивних документах, в яких зазначається, що: “Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства”. Одним з пріоритетів державної політики в розвитку і модернізації системи освіти є – “удосконалення системи неперервної освіти та освіти впродовж життя”, спрямованої на “інтеграцію української освіти в європейський та світовий освітній простір” [4, 3-4].

У цьому контексті актуалізується проблема формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики в системі безперервної освіти. Вища мистецька освіта протягом останніх десятиліть накопичила значний науково-практичний досвід в напрямку підготовки випускників освітньо-кваліфікаційного рівня: “бакалавр”, “спеціаліст”, “магістр” у сфері музично-педагогічної діяльності (Є. Абдулін, Л. Арчажнікова, А. Болгарський, Н. Гузій, А. Козир, Г. Падалка, О. Ростовський, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

У руслі вимог Болонської системи вищої освіти було представлено фундаментальне дослідження А. Козир “Теорія і практика формування професійної майстерності вчителів музики в системі багаторівневої освіти” (2009 р.), в якому автор з позиції акмеологічного (від грец. акме – вершина чогось) підходу розглядає сучасні напрямки їх комплексної підготовки вищого ґатунку, пропонує оригінальну змістово-структурну модель формування професійної майстерності студентів вищих музично-педагогічних закладів. Зокрема автор підкреслює, що у формуванні професійної майстерності: “...головною ідеєю є створення нового технологічного підходу до підготовки майбутнього вчителя музики. Цей підхід покликаний максимально активізувати потенційні функції та відношення між процесами, щоб подати їх органічний синтез “ефект випередження” в розвитку” [3, 4].

Сьогодні мистецького освітнього простору характеризується тим, що на його авансцені відбувається науково обґрунтований діалог, активне змагання між традиційними і новаторськими методами музичного навчання. Загальновідома думка, що в суспільствах, яким вдалося протягом багатьох віків зберегти непорушними національні культурні цінності та етнопедогогічну

систему виховання, пріоритетне місце займають традиційні методи навчання (до яких відноситься і українська система музичної освіти) і які панують над новаторськими. У суспільствах сучасного зразка – “новаторство є базовою цінністю”, яке переважає над традиційними методами навчання [5].

Але найбільш прогресивного і практичного значення набуває такий музично-педагогічний вектор вищої української освіти, в якому синтезується традиційне навчання музики, що ґрунтується на багатоміжових національних принципах навчання, з доцільно дозованою, сучасною музично-педагогічною інноватикою, яка знаходиться ще в стадії наукового моделювання, розробок і потребує досліджень багатьох інноваційних проблем. Стрімкий темп інформаційної перенасиченості та постійна модернізація мультимедійних технологій, вимагають від вчителя музики XXI ст., крім фахових знань і практичних навичок, високого рівня розвитку наукового мислення, навичок швидкої орієнтації та оперування інноваційними музичними системами, чіткої аргументації своєї наукової позиції та теоретичного обґрунтування причин використання певних нововведень у шкільну практику [1].

Відносно досягнення високого рівня професійної компетентності студентами вищих музично-педагогічних закладів слід зазначити, що наше покоління живе в інформаційному суспільстві і тому актуальності набуває інформатизаційно-інноваційно-технологічна підготовка майбутнього вчителя музики загальноосвітніх шкіл. У інформатизаційній інноваційно-технологічній підготовці непересічного значення набуває інформатизація процесу музично-педагогічного навчання – забезпечення (педагогічних вузів і шкіл) сучасними технічними засобами (відео і аудіо апаратурою, комп’ютерною технікою з використанням Інтернет-технологій тощо), опанування студентами і учнями комп’ютерною грамотністю та вмінням орієнтуватися в мультимедійних технологіях.

Сутність дефініції “інформатизаційно-інноваційно-технологічна підготовка” трактується як найвищий – акмеологічний ступінь педагогічної евристики (від грец. *heurisko* – відшукую, відкриваю, знаходжу, створюю нове) учителя-новатора, спрямований на модернізацію і оптимізацію навчання музики засобами інноваційних технологій та синтезу різних видів мистецтв у безпосередній взаємодії з сучасними мультимедійними технологіями. Використання методів педагогічної евристики передбачає народження або оновлення певних знань замість їх традиційної “передачі” учням. Це забезпечує розвиток креативних здібностей особистості, оскільки учні активніше задіюються в творчий процес, самостійно відкривають для себе нове в опануванні музичного мистецтва, швидше і якісніше досягаючи освітньої мети. Навчання приймає мотивований характер, забезпечуючи високий рівень ефективності [5].

Інформатизаційно-інноваційно-технологічна підготовка відноситься до ключових компонентів професійної компетентності майбутнього вчителя музики в системі безперервної освіти. Такий тип музично-педагогічної діяльності учителя музики характеризує і презентує його індивідуальний стиль викладання музики, забезпечуючи новий рівень інтерсуб’єктної взаємодії в навчальних системах: “викладач – твори мистецтва – студенти”, “вчитель – твори мистецтва – учні”.

Тому головною метою інформатизаційно-інноваційно-технологічної підготовки є: навчити студентів продуктивно діяти в інформаційному Інтернет-просторі, здійснювати пошукові операції, ознайомити їх з способами науково-технічного мислення, орієнтації і користування мультимедійними технологіями, сформувані елементи телекомунікаційної компетентності, навички елементарного проектування, конструювання і супроводу особистісних сайтів, створення за допомогою програми PowerPoint (або інших) мультимедійних музичних програм презентацією певних тем уроків музики на заняттях з педагогічної практики (в яких можна використовувати: слайди, фрагменти фільмів про відомих музикантів, мультфільми з популярними пісеньками, музичні програми, відео матеріали, анімацію, інтерактивні ігри, звукові ефекти, систему карооке, кросворди, фрагменти з мультимедійних програм “Мистецтво” (автор Л. Масол) та мультимедійні ігри (типу “Композитори” та ін.), мультимедійні музично-освітні програми (“Шедеври класичної музики” Вип. 1-5; програмами з серії: “Лучшие программы для музыканта и DJ”, “Finale 2008” (русская и английская версии: набір і редагування нот, підготовка нот до друку тощо), однією з останніх версій MakeMusic та “Sibelius – 5” – для створення якісної музики на ПК; музичний блок “Большая Энциклопедия Кирилла и Мефодия” та ін.).

Інформатизаційні завдання виконуються як на персональному комп’ютері (ПК типу ноутбук) так і на стаціонарних комп’ютерних установках. Проектування студентами персональної музично-освітньої продукції має закінчуватись публічним захистом результатів з наступною їх рефлексією.

Використання мультимедійних технологій значно розширює інформаційну насиченість уроку музики, діапазон способів сприймання і засвоєння навчальної теми учнями різного віку, наповнює урок різними видами діяльності, забезпечує активізацію процесу учіння, мимовільне запам’ятовування навчального матеріалу та функціонування довгострокової пам’яті, а також розвиває інтерес до теми уроку за рахунок змін видів і форм музичної діяльності, робить працездатність дитини більш тривалою. За рахунок використання: різних технічних, наочних, вербальних технологій, інтеграції змісту, створення проблемних і творчо-пошукових ситуацій стимулюється мисленнєва діяльність і творче мислення учнів, активно розвиваються такі психічні процеси як аналіз, порівняння, узагальнення, формуються світоглядні орієнтації, забезпечуючи більш високий рівень музичних знань [5].

Користуючись програмно-методичними засобами комп’ютерно-мультимедійних технологій студент навчається ефективно використовувати інформаційні послуги не тільки в галузі музичного мистецтва, а й в інших сферах життєдіяльності. Це допомагає студентам справлятися з переробкою величезного як навчально-інформаційного матеріалу так і з потоком повідомлень із засобів масової комунікації, розширюючи свій музикознавчий тезаурус і культурологічний досвід.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллина О.А. *Мониторинг качества профессиональной подготовки* / Абдуллина О.А. // *Высшее образование*. – 1998. – № 3. – С. 35-38.
2. Андрущенко В.П. *Мистецька освіта в системі формування педагога XXI століття* / В. П. Андрущенко // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. праць. – Вип. 1 (б). – К. : НПУ, 2004. – С. 3-5.
3. Козир А. В. *Професійна майстерність учителів музики : теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти* : [монографія] / Козир А. В. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 380 с.

4. *Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Газета "Освіта", 2001. – № 38-39. – С. 3-4.*
5. *Хуторской А. В. Эвристическое обучение // Современная дидактика : [учеб. пособие]. – 2-е изд. перераб. / Андрей Викторович Хуторской. – М. : Высш. шк., 2007. – С. 536-602.*

УДК 159.9.07+159.923.3+159.922.736.4

Кузнєцова Л.М.

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ДЕСТРУКТИВНИХ ЕФЕКТІВ ФРУСТРАЦІЇ У ПІДЛІТКІВ З АКЦЕНТУАЦІЯМИ ХАРАКТЕРУ

В статті раскрыто особливості психологічної підтримки підлітків з акцентуаціями характеру, направленої на корекцію деструктивних ефектів їх стану фрустрації. Представлено стратегію корекційно-розвиваючої роботи, отраженню в соотвествующей моделі психокорекції, обосновано условия ее ефективної реалізації.

Підлітки з акцентуаціями характеру особливо вразливі до ряду фрустраційних ситуацій, що «пред'являють завищені вимоги до їхніх місць найменшого опору», гостро реагують на пов'язані з цими ситуаціями труднощі, сприймаючи їх, як абсолютно нездоланні перешкоди, а часто, тривале та сильне відчуття фрустрації здатне спровокувати підсилення акцентуованих рис та соціальну дезадаптацію. Тому такі підлітки потребують психологічної підтримки, спрямованої на профілактику дестабілізуючого впливу фрустрації та вироблення навичок конструктивної поведінки у фрустраційних ситуаціях.

Наукові праці, присвячені психології акцентуантів (дослідження І.Подмазіна, О.І.Сибіль [5], І.М.Бушая [1], О.З.Запухляка [2]), а також результати останніх досліджень психологічних засобів додання фрустрації особистості (наукові розробки І.Ю.Остопець [4], О.О.Холодової [7]) не дозволяють однозначно окреслити стратегію психологічної допомоги підліткам з акцентуаціями характеру та високим рівнем фрустрації. Відповідно, **мета** нашої статті – розкрити специфіку корекційної роботи, покладеної в основу психологічного супроводу зі зниження фрустрації підлітків з акцентуаціями характеру. Для досягнення цієї мети маємо виконати наступні **завдання**: окреслити особливості психологічної допомоги підліткам-акцентуантам, спрямованої на подолання деструктивних ефектів їхнього психічного стану фрустрації; запропонувати відповідну модель психокорекції, розкрити спрямованість її змістовних блоків, обґрунтувати умови ефективної реалізації відображеної в цій моделі програми корекційно-розвивальної роботи.

Спираючись на результати власних емпіричних досліджень особливостей прояву та рівнів фрустрації підлітків з різними акцентуаціями характеру [3], а також на зазначені вище наукові розробки, можемо стверджувати, що стратегії психологічного супроводу підлітків з акцентуаціями характеру мають передбачати не стільки нівелювання фрустрації, скільки надання їм допомоги в досягненні адаптивного рівня цього психічного стану. Мова йде про корекцію деструктивних ефектів фрустрації (дестабілізуючих афективних переживань та деструктивних поведінкових реакцій), навчання конструктивно реагувати на дію фрустраторів, не фіксуючись на образах та депресивних переживаннях, а мобілізуючи зусилля для вирішення проблеми, що полегшуватиме адаптацію до раптової зміни ситуації та проявлятиметься у виваженій поведінці у скрутних обставинах, готовності самостійно долати труднощі при розумній вимогливості до оточуючих, причетних до проблемної ситуації.

Методологічним підґрунтям психокорекції виступають фундаментальні положення когнітивно-біхевіоральної терапії та соціально-когнітивної теорії, що передбачають застосування методів, заснованих на інтеграції принципів теорії навчання, теорії інформації та реконструкції дисфункціональних когнітивних процесів: використання елементів тренінгу соціальних навичок (научні засоби моделювання бажаної поведінки), тренінгів вирішення проблем та формування навичок самовладання (навчання адекватним способам переробки інформації та прийняття рішень), технік конфронтації з травмуючими чинниками і десенситизації [6].

Розроблена нами програма корекційної роботи передбачає комплексний вплив на когнітивні процеси, емоційні стани та поведінку підлітків, спрямований на корекцію деструктивних проявів фрустрації у відповідних сферах особистості; розвиток резистентності до впливу фрустраторів шляхом безболісного зіткнення підлітків з їх дією, що досягається активізацією внутрішніх бар'єрів (необхідністю «виходу з зони комфорту», переборюючи невпевненість в собі та недовіру до оточуючих, страхи, ірраціональні переконання), а також відтворенням у контрольованих умовах соціально-психологічного тренінгу відповідних фрустраційних ситуацій, пов'язаних з міжособистісними взаємодіями та незручними, напруженими життєвими обставинами. Обов'язковою умовою психокорекції є індивідуальний підхід до підлітків з різними акцентуаціями характеру та використання «дозованих навантажень» (помірної сили та глибини психологічних впливів, «тактовного втручання у внутрішній світ»), що передбачає врахування міри їх вразливості до впливу окремих фрустраторів, актуального та потенційно можливого рівня фрустрації (а отже, ризику декомпенсації акцентуації). Важливо також стимулювати мотивацію самовдосконалення підлітків, «запускаючи» процеси їхнього особистісного розвитку, необхідні для досягнення адаптивного рівня фрустрації, що передбачає корекцію світосприйняття, активізацію внутрішніх адаптогенних ресурсів (розвиток самопізнання та самоприйняття, вольових якостей, креативності, стресостійкості, формування активної життєвої позиції тощо), навчання альтернативним варіантам поведінки у фрустраційних ситуаціях, способам боротьби з життєвими труднощами та додання перешкод.

Нижче представлено модель корекції деструктивних ефектів фрустрації підлітків з акцентуаціями характеру (див. рис. 1), що окреслює специфіку відповідної корекційно-розвивальної програми. Ця програма включає три змістовні блоки, один з яких орієнтований на особистісну сферу, другий – на міжособистісні взаємодії, третій – на цілеспрямовану діяльність особистості. Кожен змістовний блок передбачає комплексну реалізацію всіх компонентів психокорекції: роботу з когнітивними процесами (корекція сприйняття та розуміння фрустраційних ситуацій – ставлення підлітків до перешкод, труднощів, критичних зауважень), афективними реакціями (усвідомлення та відреагування негативних переживань, розвиток самовладання) та вплив на поведінку підлітків (формування навичок конструктивної поведінки у фрустраційних ситуаціях – розвиток гнучкості, асертивності, креативності).